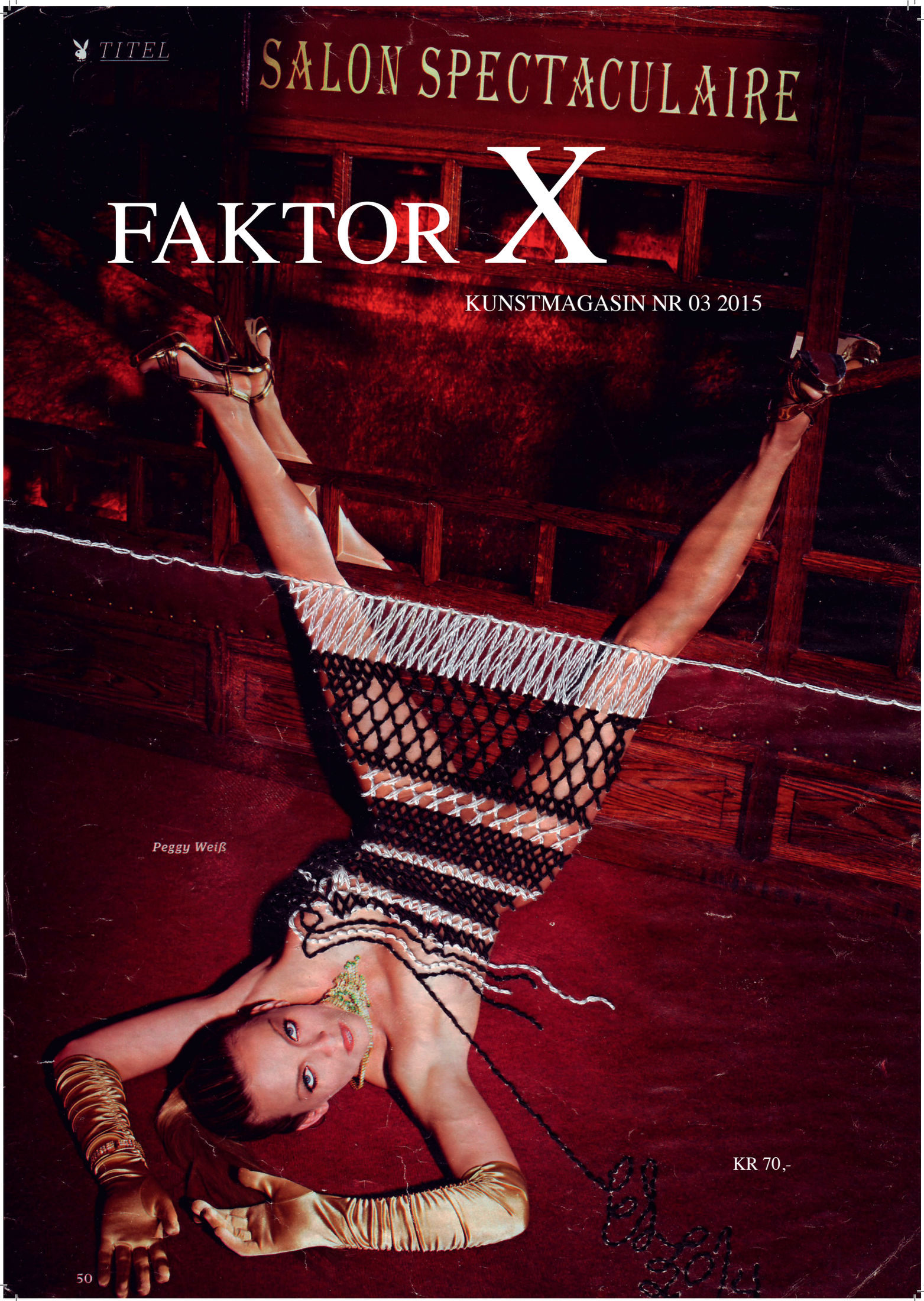

FAKTOR X

KUNSTMAGASIN NR 03 2015

Peggy Weiß

KR 70,-

FAKTOR X KUNSTMAGASIN NR 03 2015

I DET VIDE OG DET BREIE
FOTONETTSIDER DET ER VERDT Å TA EN TITT PÅ S 4-5

VI SNAKKER MED ERLEND HELLING-LARSEN OM Å BRODERE
PÅ BILDER AV PLAYBOY-MODELLER S 6 -11

JOHAN OTTO WEISSER SKRIVER OM FOTOGRAFIET.
S 12 - 17

HISTORIEN OM SØRLANDETS KUNSTMUSEUM.
ÅPNINGSTALEN FRA JUBILEUMSUTSTILLINGEN HOLDT AV
DAGNY GEVELT S 16 -19

EYES WIDE OPEN - TANKER OM FOTOGRAFIET AV IRENE IKDAL
S 20 -21

REDAKSJONENS EGENMELDING S 31

FORSIDE : Broderi på papir. Erlend Helling-Larsen

Kunstnerern Erling Helling-Larsen broderer på andres fotografier. Foto: Sidsel Jørgensen

LEDER

Dette nummeret av Faktor X handler om fotografiet, og bruken av det i samtiden.
Vi lever i dag i en digital tid som vi bare så vidt aner begynnelsen på. På alle felt endrer verden seg, digitale løsninger kommer på områder vi ikke aner eller overskuer. Likevel bringer diskusjonene ofte lite nytt.Vi kan ikke snakke om fotografi som om vi bare har fått et nytt kamera med en litt annerledes film. Det digitale er en ny situasjon mange ikke klarer å forholde seg til. Det er en utfordring som ikke minst går til kunstnere.

For i flommen av bilder trenger vi mer enn noen gang de som kan bruke et kamera til å skape meningsfulle bilder av verden. Som setter noe på spill for å gjøre det. Som gjør at noe settes på spill når vi ser dem.

VIL DU ABBONNERE PÅ FAKTOR X - Send mail til: johanow@online.no

JOHAN OTTO WEISSER: Redaktør, skribent, kritiker, billedkunstner
SIDSEL JØRGENSEN: Redaktør, fotograf, billedkunstner

Redaksjonen avsluttet 08.10.2015

I DET VIDE OG DET BREIE - FOTONETTSIDER DET ER VERDT Å TA EN TITT PÅ

www.yannarthusbertrand2.org

Fotografen Yann Arthus Bertrand har fotografert jorden fra luften i mange år, og du kan finne bilder fra de fleste land, Norge inkludert. Du kan også se hans mer personlige arbeider og ikke minst hans vakre bilder og film om hester.

visavisphoto.com

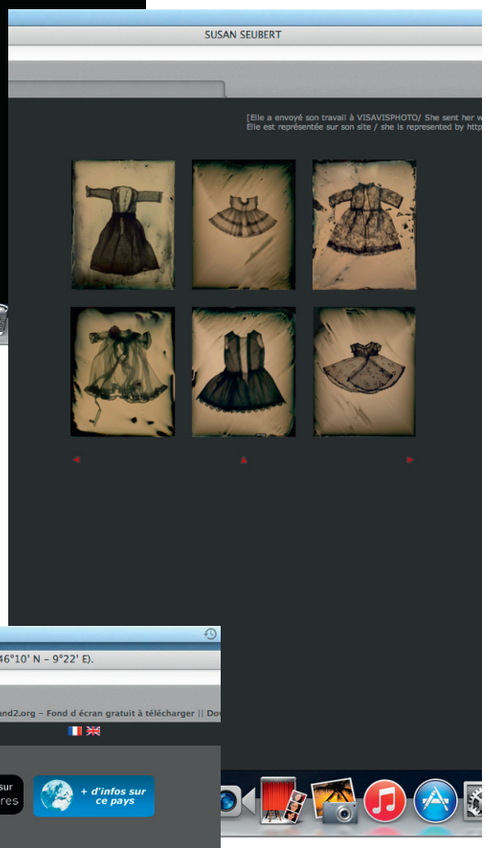

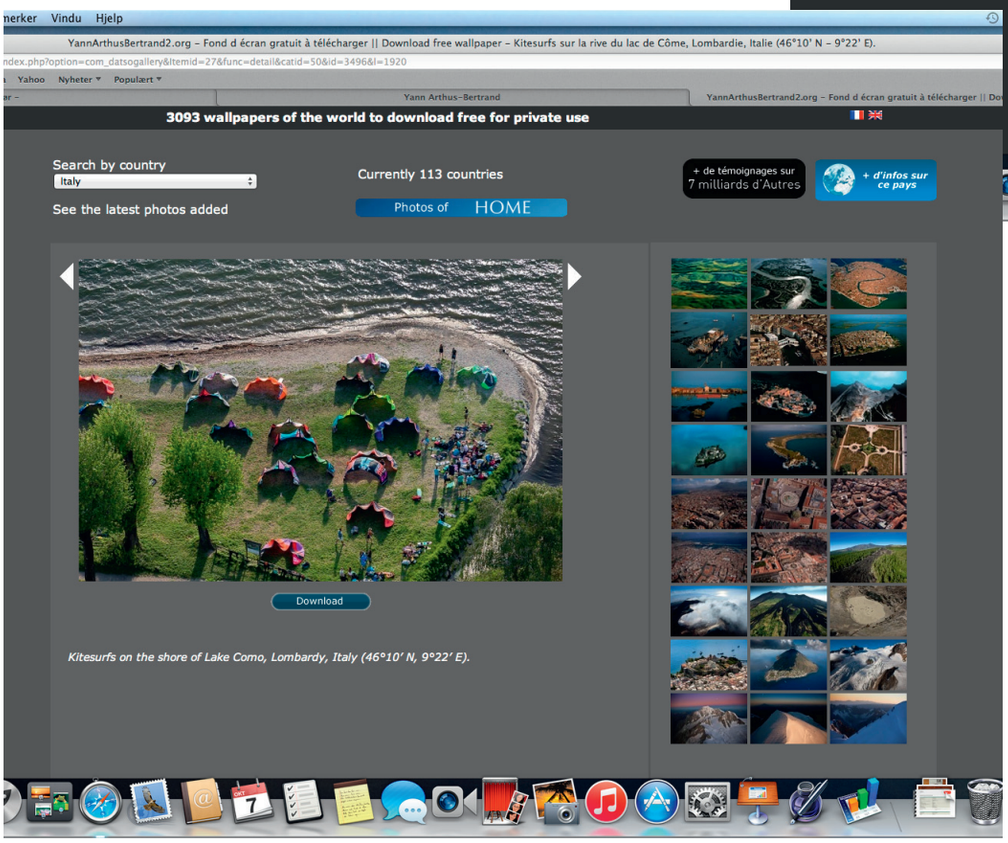

En innsendt portfolio til visavis

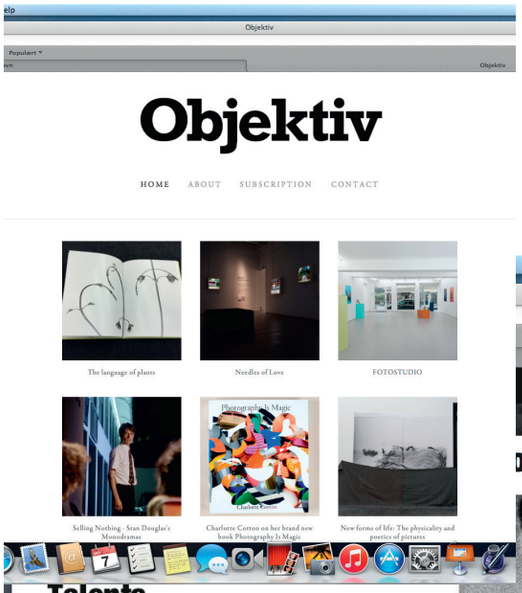

objektiv.no

Norsk fotomagasin på nett

co-berlin.org

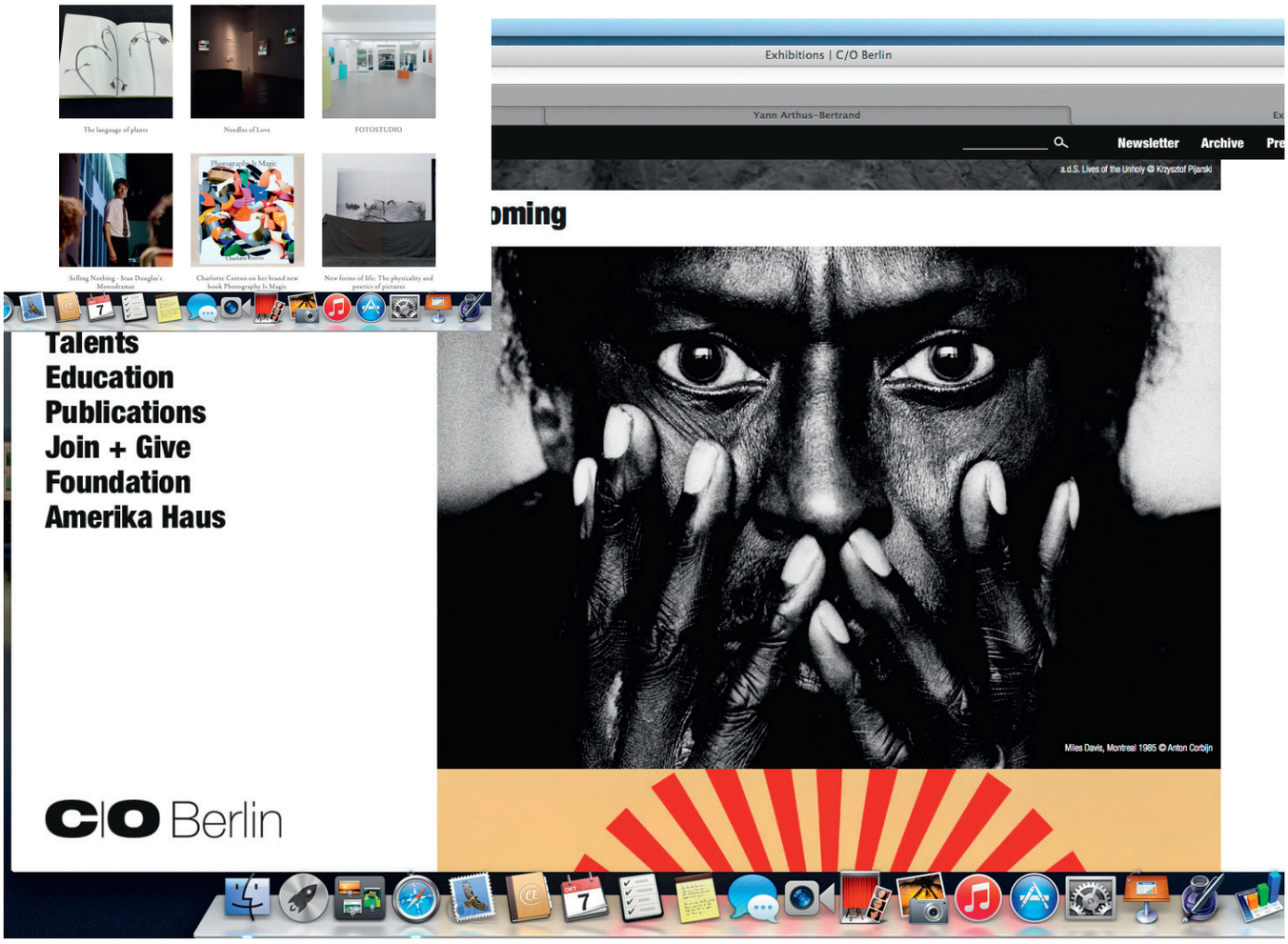

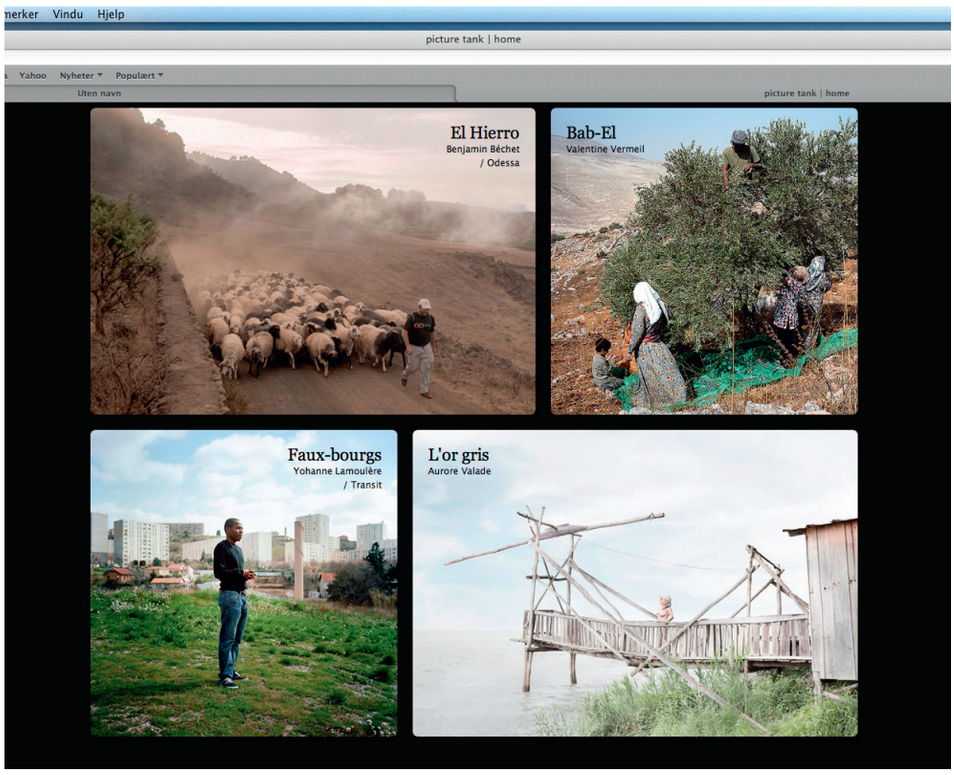

picturetank.com

visavisphoto.com

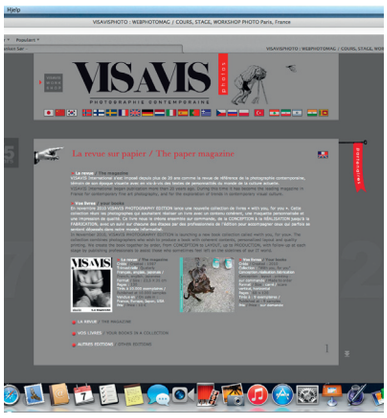

Visavis er et nettsted som hver måned viser 6 bilder av 6 utvalgte fotografer. Drives av bilde-redaktør Nathalie Luyer som også har holdt work-shop i Kristiansand.

Hverken rådløs eller trådløs...

TEKST: JOHAN OTTO WEISSER FOTO: SIDSEL JØRGENSEN

Erlend Helling Larsen broderer på Playboy-bilder, og deltar på jubileumsutstillingen på Sørlandets Kunstmuseum denne høsten.

-Jeg er ikke noe medfødt broderitalent, før dette prosjektet hardde jeg bare sydd et pennal, mens jeg gikk på barneskolen. Man kan trygt si at det er gjennom dette prosjektet jeg har lært meg å brodere.

Det begynte omkring 2008. Først brukte jeg tusj og kulepenn. Da handlet det om sensur og de tingene. Så gikk jeg bort fra det, og begynte med broderi. Utgangspunktet var et ønske om å kle på de nakne modellene, anstendiggjøre dem på et vis. Siden har det utviklet seg fra det å sy kjoler til mer abstrakte ting. I begynnelsen hadde jeg et ganske ironisk forhold til tekstiltradisjonen, men ettersom jeg jobbet har ironien blitt borte. Håndverket er viktig, at stingene er rette og nøyaktige. Derfor kjøper jeg ofte ti like blader, sånn at jeg har noen forsøk å gå på. Det er ofte at bildene ikke fungerer, de fleste kommer aldri i mål. Papirer revner eller stingene blir ujevne. Men så er det noen som fungerer.

Hverken rådløs eller trådløs...

Hva ville du oppnå med disse bildene?

-Det handler vel om forholdet til nakenhet, kroppsidealer. Å se på motsetningen mellom det drømmebildet som skapes i Playboy. – en illusjon som ikke finnes og som tas tilbake til den virkelige verden av stingene, ”bedehusbroderiet”. Kontrasten mellom Playboy og systua. Hva som skjer når man henger bildene på en vegg i glass og ramme. Det er dels en flørt med feminisme. Bildene er ingen direkte protest, mer en forbedring. Jeg vil ikke gjøre narr av noe, men er fasinert av alle de ulike lagene som kommer opp i denne prosessen.

Hva kan du si om mottagelsen?

-Den er stort sett bra, mange feminister liker det godt, de skulle bare ønske jeg gjorde mer, dekket dem helt. Men da faller jo poenget bort. De eneste som er negative er eldre menn. De pleier å vitse det bort. Men de har kanskje helt andre minner og assosiasjoner til Playboy. At mange er positive er vel et utrykk for at prosjektet er lett å forstå. ”Mann kler på nakne kvinner” er jo en vinner.

PLAYBOY / FEBRUAR 2009 127

DASHA ASTAFIEVA
Ukraine
74
Playboy Girls 2010

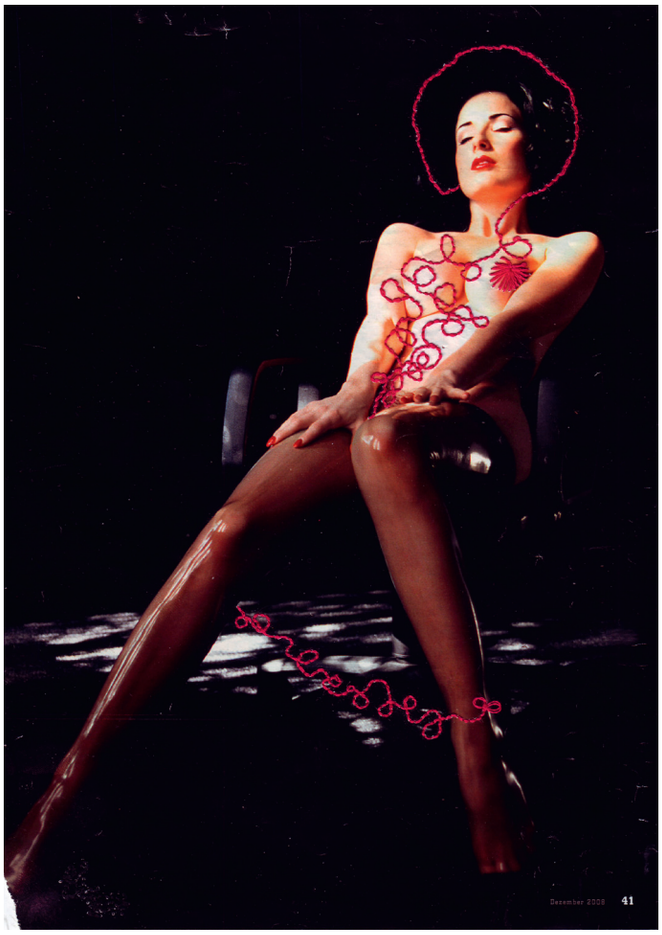
December 2008 41

Hverken rådløs eller trådløs...

Utgangspunktet er jo eksiterende fotografier. Har du noen tanker om opphavsrettigheter?

-Ja, det er litt i en gråsone. Men jeg står i en readymade tradisjon, hvor det å bruke eksisterende ting er vanlig. Jeg tar utgangspunkt i originale sider fra blader som jeg jobber direkte på. Jeg forstørrer dem ikke og endrer ikke noe.

Hvilke planer har du videre?

- Jeg har jo prøvd på å slutte mange ganger, men nå har jeg gitt opp. Det er mye mer naken hud på glanset papir der ute. Da jeg startet tenkte jeg på det som et enkelt prosjekt, men jeg ser vel for meg å kanskje utvide det til installasjon. Det går en bølgete linje i retning av absraksjon. I det siste har jeg til og med brodert på hvitt papir. Hvem vet hvor det ender.

PLAYBOY GIRLS 2009

SAMTIDSFOTOGRAFI

TEKST: JOHAN OTTO WEISSER

80 % av inntrykkene våre får vi gjennom øynene. Vi er eksperter på å fange opp mening, så mye at vi har lett for å skape den selv. Det har vi utviklet for å overleve. Vi stoler instinktivt på det øynene ser, vi må stole på det. Så lenge vi forholdt oss til tegning eller maleri, var det lett å forstå at det vi så var noen andres versjon av virkeligheten. Vi kunne velge å tro på den, avhengig av avsenders troverdighet, omtrent som når de fortalte eller skrev. Da fotografiet og senere filmen kom tok vi måten vi forstod virkeligheten på, med oss. Bare over tid og med trening, kan vi avlære oss den blinde troen på det vi ser.

Tempoet og måten vi forholder oss til bilder er totalt endret i løpet av noen tiår. Da man enda brukte analog film, for ikke å snakke om glassplater, hvor man måtte lade hver gang, så hadde man 12, 24 eller 36 bilder på en rull. Hvert bilde kostet. Når de var fremkalt måtte man ta vare på dem, de eksisterte i ét eksemplar. Nå tas det, og slettes bilder hele tiden, alle har et foto/filmkamera på mobilen. Bilder tas, lastes opp på nettet i en operasjon. For at det skal kunne gjøres enda lettere og mindre pretensiøst har man tjenester som bare tillater mottageren å se det i noen sekunder, før det slettes. Det er ikke lenger noe teknisk skille mellom film og stillbilde. Alt er digitalt.
Hva gjør det med fotografiet som kunst?
Ekspressionisten Edvard Munch sa om fotografiet at så lenge det ikke kunne fotografere i helvete så var det ikke noen trussel for maleriet. Antoine D'Agata er et godt eksempel på at dette ikke lenger er gyldig. Han fotograferer sitt eget miljø. Den siste boken "Antibodies" er nærgående og viser mennesker i ulike situasjoner, noen som ser slitne og skadet ut, men alle er fotografert med en nærhet og innforståtthet som er gripende inntil det ubehagelige, intenst virkelighetsnært. Fotografiet tvinger oss til å erkjenne at dette er mennesker som lever i verden. Det er langt mellom de malerne som gjør det samme. Marlene Dumas er et eksempel på en som lykkes. Det er ikke tilfeldig at hun er en stjerne på kunsthimmelen. En maler som har sagt noe om dette er Francis Bacon;
"I think one´s sense of appearance is assaulted all the time by photography… 99 percent of the time I find that photograpy are very much more interesting than either abstract or figurative painting. I´ve allvays been haunted by them."

FORUTSETNINGER

Historien om fotografiet er i stor grad en teknologisk historie. Fotografiet krevde omfattende forberedelse. Man måtte skaffe fotoapparat, film, blitz, stativ, mørkerom med kjemikalier, lystette, tørkemuligheter, fotopapir osv. De første, som Edward S. Curtis, dro omkring i overdekte prærievogner utstyrt til formålet. Fotografiet var vanskelig å beherske, man så ikke resultatet før lang tid etter at bildet var tatt.

Fotografen var spesialist med teknisk og visuell kompetanse. Som krigsfotografen som oppsøker fronten. Nå er det turisten, eller hvem som helst som tilfeldigvis er der og holder i-phonen over hodet når det smeller, som har en privilegert posisjon. Det er et voldsomt teknologisk og mentalt sprang. For de fleste er kameraet ikke noe en planlegger å ta med, men telefonen er en selvfølge å ha innen rekkevidde 24 timer i døgnet. Pek, klikk, legg ut på nettet.

Edward S. Curtis. “Visjon gjennom tilbedelse” Absaroka stammen 1908

Gullstandarden for krigsfotografer er ”Hvis du ikke får gode nok bilder er du ikke nær nok”. Når Robert Capa tar bilder av invasjonen i Normandie fra stranden og ut mot de angripende amerikanske soldatene, så er han åpenbart nær nok. Vi tror på bildene så vi kjenner det i magen.
Noen avishus avvikler fotoavdelingen til fordel for de som mer eller mindre tilfeldig var på ”rett sted”. Dette er et utrykk for hvordan fotografiet (eller filmen) oppleves som sann, selv om vi vet bedre, endrer det ikke vår opplevelse av at vi får et autentisk bilde av verden. Dette bli enda sterkere når vi opplever bildet tatt av en tilfeldig forbipasserende, en som oss. Det gir en ekstra opplevelse av autensitet .
Fordi alt enkelt kan endres digitalt er reglene for hva som er lov i pressesammenheng blitt stadig strengere. Det er avgjørende å beholde bildets troverdighet. På den annen side er det overveiende sannsynlig at noen andre også har tatt film eller foto av en dramatisk situasjon, og ganske snart finner det veien ut på nettet, så en fotograf er sjelden alene om en situasjon. I det ligger et korrektiv. For selv en elendig filmsnutt fra lang avstand trumfer fotografen som kommer en time senere. Fotografen må altså tilføre noe mer eller annet for å fortsatt være relevant.

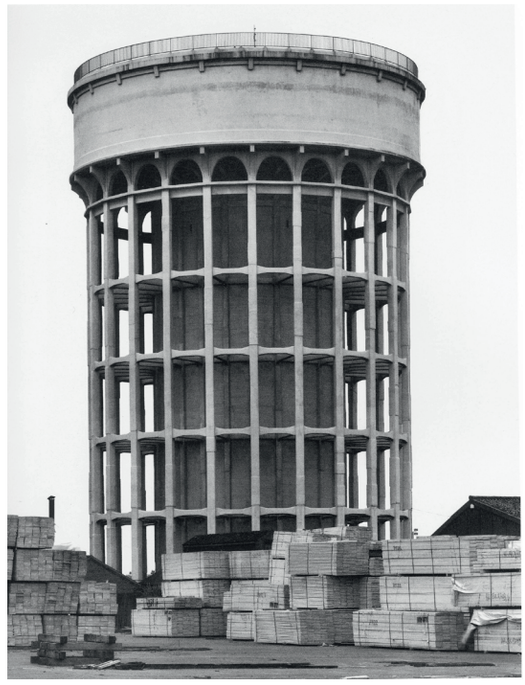

Berndt og Hilla Becher. Vanntårn 1980 og 1997

SITUASJONEN

Vi er omgitt av sterke bilder som ikke er våre egne, og fordi vi husker dem bedre enn noe annet, står vi i fare for å miste våre egne, indre bilder. Det vi husker å ha sett, til fordel for andres bilder som er mye sterkere enn våre. Resultatet er en fremmedgjøring og fragmentering, vi kjeder oss og søker å døyve det gjennom det enkleste, nettet, fiksjonsfilm og spill. Det er et umettelig behov for underholdning, som er et utrykk for underskudd på mening i livet.
Fotografiet sies å være demokratiserende, I hvilken grad det gjelder Curtis indianere eller andre eksotiserende varianter av urbefolkningsfotografi kan diskuteres. Men i forhold til det europeiske perspektivet, kan det nok ha noe for seg. Det finnes et studiofotografi av Keiser Napoleon III sin sønn som er interessant i denne sammenhengen. Det er tatt hos Mayer og Pierson i 1858. På bildet ser vi en liten gutt vaglet opp i en sal på en ponni. Ponnien er plassert på et persisk teppe som står foran en bakgrunn. En mann står halvveis utenfor billedrammen og holder dyret. Gutten stirrer stivt inn i kameraet og ser lite bekvem ut. På den andre siden av billedflaten ser vi en mann i flosshatt som ser ut som en hvilken som helst velhavende borger. En liten hund står foran ham med hodet utenfor billedflaten. Mannen er guttens far, Keiser Napoleon den III. Her er han ikke avbildet i fulle regalier, men som en vanlig borger som står utenfor det som skal tas bilde av. At han idet hele tatt er med på bildet er mer eller mindre en tilfeldighet. Fotografiet har bokstavlig talt marginalisert ham. Fotografiet har fjernet maktens mulighet til å styre allmenhetens bilde av dem. Tenk på våre egne politikere som må fremstå som ”vanlige” for at vi i det hele tatt skal vurdere å stemme på dem. Det er mange eksempler på forsøk på å holde kontroll. Men politikere og mennesker med makt og innflytelse må alltid forholde seg til at det kommer bilder av dem, eller situasjoner, som de ikke ønsker. Det er for eksempel vanskelig å tenke seg avsløringene fra de hemmelige amerikanske fangeleirene, som Guantanamo Bay, uten det digitale lavterskeltilbudet.

Brødrene Mayer og Pierson, Paris. Sønn til Napoleon III til hest. 1858

Før var språket og skriften en primær kilde til underholdning og refleksjon. Men vi reflekterer ikke med øynene, det trenger vi et språk for. Blikket er koblet rett på følelsen eller empatien, mens refleksjonen er et valg som krever mer av oss.
I en kultur hvor bildene mer og mer tar over for skrift, hvor internett har gjort oss mindre og mindre flinke til å fokusere på, eller simpelthen lese en lang tekst, så er det nærliggende å tenke seg at vi står ovenfor et nytt klasseskille. De som mestrer språkets evne til refleksjon og formidling av kunnskap, og de som ikke gjør det. Dette er ikke en dommedagsprofeti, som art har vi klart oss gjennom verre ting enn dette. Men et perspektiv som kan være verd å se nærmere på. For det kan like godt være at vi bruker alt for mye tid på å tilegne oss kunnskap gjennom språket.

Edward S. Curtis Høvding Joseph-åpen nese ca 1900

Cindy Sherman selvportrett ca 2000

PRAKSIS

Fotografi lar seg knapt avgrense. Det omgir oss på alle kanter og på alle måter. Fra satteliter som overvåker oss fra verdensrommet, infrarøde eller varmesøkende kameraer, overvåkingskameraer montert over alt i byer, medisinsk bruk inne i kroppen, osv osv. Vi bruker det på like mange måter som språk eller skrift. Avgrensing er altså en smakssak. Avgrensingen av dokumentar- eller journalistisk fotografi mot kunst er ikke lenger meningsfull. Grunnleggerne av Düsseldorf skolen, Bernd og Hilda Becher startet sitt store prosjekt som ren dokumentasjon. Etter hvert ble det inkludert i samtidsfotografiets kunstbegrep. Hilda Becher sier: ”People say that a documentary approach is not artistic. But who decides? Ultimately it has to be posterity. There is no way to pinpoint the criteria. Everything connected with making pictures can be artistic.” Tidligere var fotografier enkeltstående bilder som fortalte sin historie, Cartier-Bresson er berømt for sitt utgangspunkt om at alle situasjoner har sitt avgjørende øyeblikk, som det er fotografens oppgave å finne. Denne tilnærmingen til fotografiet resulterte i uforglemmelige bilder, men også klare begrensninger.

Når det ble et ideal som alle burde strekke seg etter, var det mange andre måter å ta bilder på som ble sett på som mindre verd.

En helt annen tilnærming har Sophie Ristelhueber. I stede for å arbeide som vanlig krigsfotograf med ambisjon om å ta dramatiske øyeblikk, har hun reist etter at kampene er over. Hun fokuserer på konsekvensene for landskapet i en større sammenheng. I en serie fotografier tatt fra fly over Kuwait, viser hun en mye dypere dramatikk enn den som finnes midt i kampens hete. Denne tilnærmingen utfordrer betrakteren til å anlegge et større perspektiv enn ”for” eller ”mot”. På samme måte utfordret Robert Adams da han brøt med det rådende idealet om å fotografere den urørte naturen. I stedet fotograferte han landskapet påvirket av utbygging av hus og infrastruktur. Han sier: ” Landscape pictures can offer us, I think, three varieties- geography, autobiography, and metaphor. Geography is, if taken alone, sometimes boring. Autobiography is frequently trivial, and metaphor can be dubious. But taken together… the tree kinds of information strenghten each other and reinforce what we all work to keep intact - an affection for life”.

Anotine D`Agata “Antibodies” ca 2010

VIDERE

Frivillig eller ufrivillig fastholder fotografiene et punkt i tiden. Det gjelder fotografier som er tatt på vanlig måte med ét ståsted én lukkertid, men også fotografier som består av mange enkeltbilder smeltet sammen tatt over tid og bearbeidet digitalt. Som Jeff Walls store arbeider.

Likevel er det slik at nesten alle fotografier starter en ubønnhørlig og rask aldringsprosess. Dorothea Langes bilder fra depresjonen i Amerika på 1930 tallet er umiskjennelig daterte. Vi gjenkjenner noen karakteristiske trekk ved modellene, tøy hus og omgivelser, men også ved hvordan fotografiet ser ut, er fremkalt, hvilken teknikk som er brukt osv. Dette gjelder alt, men enda mer våre egne fotografier, tatt for å minnes, holde fast et øyeblikk i livet. Et bryllup, et barn, julaften eller hva som helst. I motsetning til Langes bilder hvor deler av bildene er knyttet til enkeltindividers liv, så består våre fotografier nesten bare av ting som utdateres. Våre personlige minner og familier, vår egen kropp og utseende. Halve gleden med bilder av oss selv er jo å se tiden som er gått. Det er en av de tingene som fasinerer ved fotografiet.

Amerikanske Cindy Sherman utfordrer dette. I flere av hennes serier handler det om å lage bilder som undersøker andre tiders estetikk som i maleri og film. Men det hindrer ikke tidens ubønnhørlige gang.

TIL SLUTT

Serien, sekvensen, sammenhengen flere bilder er satt i er nå avgjørende for å nå gjennom til publikum. Med så mange bilder som tas hele tiden er det logisk at et eller annet kan bli bra.

En kunstner; Michael Wolf, bruker i sitt prosjekt kun bilder hentet fra Google Streetview, et nettsted med sammenhengende bilder av bygater verden over. Det var en situasjon ingen kunne forutse for bare noen år siden.

Fotoboken er blitt et medium for fotografer som vekker mer og mer interesse. Det dukker opp fotobokfestivaler og det produseres fotobøker som aldri før. Åpenbart er det ikke nok at ting finnes enkelt på nettet. Hva skiller fotoboken fra nettbasere løsninger; tror vi ikke på skjermen? Uansett oppløsning og kvalitet, så finnes det kvaliteter ved det endelige i en fotobok. Den har et valgt format, et valgt antall bilder organisert i en bestemt rekkefølge. Til forskjell fra utstillingen er man ikke avhengig av at publikum er til stede på et gitt tidspunkt. Boken er mye mer bestandig, og den endrer seg ikke på samme måte som en utstilling når den flyttes. Den gir et skinn av noe permanent i en digital tid da alt er foreløpig.

Som liten var historiens oppdeling nært forbundet med hvordan jeg kunne se det: det jeg kunne se på film var ikke så lenge siden. Det som jeg så på fotografier kunne være lenger siden, men det som ikke fantes på annet enn tegninger og malerier, var pre-historisk, og fortapte seg i en grøt av fortid. Dette skillet eksisterer enda i overraskende sterk grad. Jeg har sett Hitler tale, sett Curtis indianere, mens Napoleon kjenner jeg bare av omtale. Her finner vi noe av det som gjør fotografiet besnærende; det gir illusjon av virkelighet. Men denne opplevelsen er i ferd med å endre seg. De som vokser opp i dag har sett dinosaurer som spiser mennesker, hele univers som ikke finnes annet enn i filmskapernes datamaskiner. Skillet som var en selvfølge for oss, er kanskje ikke relevant for neste generasjon? Det er vanskelig å avgjøre om alt vi har av teori og filosofi må tenkes på nytt i lys av den digitale revolusjonen som vi bare så vidt er i gang med, eller om det er slik at ikke noe egentlig har endret seg, og at vi kommer til å tilpasse oss de digitale muligheten som ikke annet enn et nytt hjelpemiddel.

Men fortsatt er det stillbildet vi husker historien med. Eller er det slik bare for oss som er vant til å gjøre det, slik at nå husker man i filmsnutter? Da filmskaperen i -20 årene, Martti Helde ble spurt om hvorfor han laget filmen ”Der vindane møtes” om Latvieres deportasjon til Sibir under annen verdenskrig, i svart hvitt, svarer han at det er enkelt; vi husker krigen i svart/hvitt.

Hva er det som får noen til å fortsette å sverge til stillbildet? Hva er det fotografiet har som er så verdifullt? Først og fremst står fotografiene stille. De endrer seg ikke. Som betrakter har man tid til å se, sakte. Se dem på nytt, ha dem rundt seg over tid. Et fotografi åpner for mange måter å se på; motivet, komposisjonen, fargene eller valørene. Det blir punkter vi kan navigere etter i sinnet. Og som en felles referanse, hvor vi som samfunn kan beskrive vår felles hukommelse og historie. Men de fotografiene vi husker, er de som er noe mer enn en kvittering på at noe har skjedd. Det er bilder som er arbeidet frem, valgt ut og presentert i sammenheng. Det er fortsatt bildene laget av fotografen som spesialist. Bilder som overskrider og fester seg i massen av inntrykk. Som fortolker og går lenger og dypere. Vi trenger fotografen.

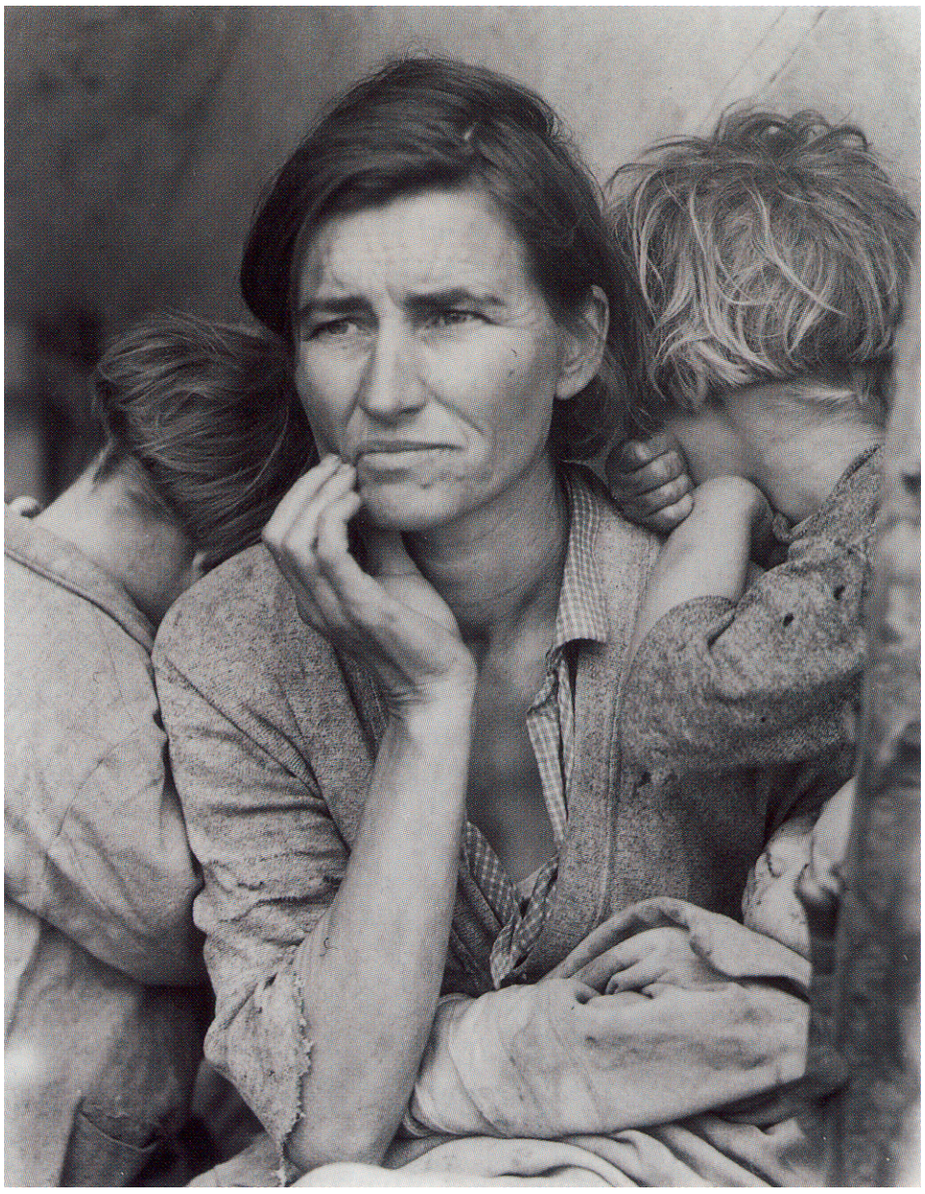

Dorothea Lange, “Migrant Mother” 1928

SØRLANDETS KUNSTMUSEUM 20 ÅR

Vi gjengir her talen som mangeårig kulturdirektør i Kristiansand Kommune, Dagny Gevelt, holdt på åpningen av jubileums-utstillingen

FOTO FRA BYGGEPERIODEN: SIDSEL JØRGENSEN

Åpning jubileumsutstilling Sørlandets kunstmuseum torsdag 18. juni 2015

Dette er en festdag!
Trettitre utvalgte kunstnere, alle med tilknytning til landsdelen blir presentert på Sørlandets kunstmuseum som nå er 20 år! Denne utstillingen viser mangfoldet, dynamikken, vitaliteten, spenningsfelt i skapende kunst. Det grensesprengende, det reflekterende, det vakre, det tankevekkende, det lekne, det alvorlige, det intime, det universelle.
Verkene pirrer nysgjerrigheten, inviterer til fordypning, åpner opp for sammenhenger og inspirerer til utforskning av den enkelte kunstnerens verk og utvikling.

De utstillingsansvarlige har gjort en flott jobb i å kuratere denne jubileumsmarkeringen. Museets ansatte har profesjonalitet, åpenhet, helhetstenkning, kontinuitet og er utviklingsfokusert.
Dette manifesterer den betydning, den posisjon vi ønsket for museet da grunnlaget ble lagt i prosessen på begynnelsen av 1990-tallet gjennom debatter, prosjekter og politiske vedtak.

Som kunsthistoriker og historiker er jeg opptatt av kildemateriale. Jeg har med meg en del dokumentasjon som jeg mener kan passe til et 20-årsjubileum. Det meste er fra pressens oppslag som forteller en historie om stort engasjement, høy temperatur og langvarig drakamp.
Dette handler om formidling av kunst, om lokalisering av institusjonen, om innhold og form, om prioriteringer i kulturpolitikken og synliggjøring av deltakere i debatten – kunstnere, byråkrater, politikere. Dette er den noe kronglete veien frem til etablering av kunstmuseet, dagens store ressurssenter. Siden museet vel ikke har disse avisutklippene fra fortiden, overlater jeg dem til dere i dag.

Jeg vil gi dere noen smakebiter, søte og sure. Dette blir en føljetong, så håper dere henger med.
Da begynner jeg med fragmenter av bakteppet til prosessen, både lokalt/regionalt og nasjonalt fra 1980-tallet:

Den 3. august 1980 åpner Agder Kunsthåndverkeres Sommerutstilling på Christiansholms festning. En årrekke arrangerte kunsthåndverkerne dette populære og innholdsrike månedlange formidlingsevenement på festningen.
Og 12. desember 1980 åpner det nyetablerte Sørlandets kunstsenter i Posebyen sin første ordinære vandreutstilling som tilbys kommuner i hele Agder. Et samarbeid mellom billedkunstnerne og kunsthåndverkerne. De satser til tross for at Norsk Kulturråd har avslått søknaden om støtte i likhet med Aust-Agder fylkeskommune.
I 1981 utga departementet NOU 45: Formidling av billedkunst og kunsthåndverk. Det var første gang noen hadde sett på formidlingen av kunst på landsbasis og i et helhetsperspektiv. Løfterikt, men utredningen ble liggende i departementets skuffer.

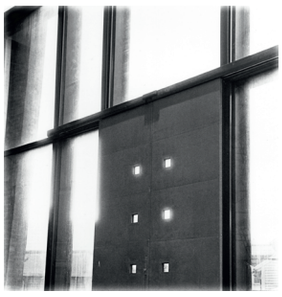

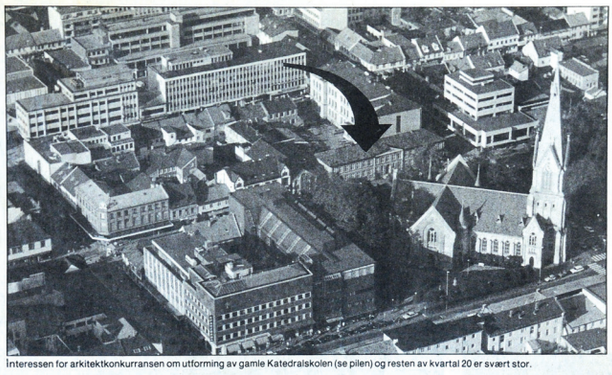

Interessen for arkitektkonkurransen om utforming av gamle Katedralskolen (se pilen) og resten av kvartal 20 er svært stor.

Blir dette Kristiansands nye kunstkvartal?

Det er utlyst arkitektkonkurranse for den gamle Katedralskolen i Kristiansand. Men arkitektene har samtidig fått fullmakt til å foreslå endringer som også kan få følger for private huseiere i kvartalet. Det kan komme på tale å foreslå riving av bygninger i Markens for å lage en passasje til kvartalets indre rom.

Av
VALERIE KUBENS

KRISTIANSAND: Forslaget i Åse Klevelands kulturmelding om å lage et knutepunkts-kunstmuseum i Kristiansand, kan få hittil uante, spennende følger for bybildet og utnyttelsen av hele kvartal 20.

I dag ligger store arealer uutnyttet i indre deler av kvartalet. Dersom det lages en passasje til Markensgaten, vil folk kunne strømme fra handlegaten inn i et kunstnerisk «rom». Slik vil denne delen av byen kunne bli vitalisert på et hittil utenkelig vis. Sett i sammenheng med forslaget om å gi selve Markensgaten en kunstnerisk utformet ansiktslefting, vil dette området om en tid kunne få en betydelig estetisk verdi.

De inviterte Agder-arkitektene har frist til 1. februar med å finne på kreative løsninger for så vel Katredralskolen som for hele kvartalet. Hittil har 25 firmaer bedt om konkurranseregler og prosjektinformasjon.

– Vi har ingen myndighet til å planlegge på annen manns eiendom, men har likevel bedt arkitektene om å vurdere hvorvidt den privateide Skippergaten 22 kan/bør utnyttes i fellesskap med resten av bygningsmassen og skoleplassen som kommunen eier. Hvis arkitektene finner det nødvendig at også denne eiendommen bør inngå i planen, vil vi måtte ta opp saken til drefting med eieren og reguleringsmyndighetene, understreker byarkitekt Ernst Aukland.

Kommunen har med samme begrunnelse bedt arkitektene foreslå løsninger som kan åpne det indre rommet mot Markensgaten.

– Vi må se hvordan Katedralskolen kan bli en viktig del av Kvadraturen, og hvilke premisser som må legges til grunn for å få dette til. I dag ligger private eiendommer og sperrer for en tilknytning til Markens. Hvis det skal bli mulig å åpne kvartalet, vil det bli nødvendig å rive et eller annet her. Spørsmålet blir så hva og hvor. Det er det nå opp

Byarkitekt Ernst Aukland håper på kreative forslag til hvordan Kvartal 20 med Katedralskolen kan vitalisere byen.

til arkitektene å foreslå, sier Aukland, som presiserer at dette fremdeles bare er ideer, og at det ennå ikke er tatt stilling til om de skal settes ut i livet. Også for et par år siden var slike tanker fremme, men da ble de lagt på is, forteller han.

Aukland ser det som viktig å få et bredt spekter av ideer og utkast å jobbe videre med. Dessuten mener han det er nødvendig å ha et ferdig planutkast for det kommende kunstmuseet for å få utløst tilstrekkelig med penger fra staten. Det er helt nødvendig for å komme videre, understreker han. Aukland håper de innkomne forslagene er laget slik at det finnes et første byggetrinn som en raskt kan gå i gang med, samt at de har visjoner på lang sikt for hele området. Derfor er så vel Latinskolen som vaktmesterboligen og det øvrige kvartalet med i arkitektkonkurransen.

Gjennomføringen av prosjektet vil nødvendigvis måtte foretas i etapper ut fra de bevilgningene som til enhver tid blir gitt. Kommunens handlingsprogram for 1993–96 angir 1994 som start på prosjektet med en bevilgning på 2,5 millioner kroner. Men dette blir det endelig tatt stilling til i bystyrets kommende budsjettbehandling.

Arkitektene blir for øvrig også bedt om å foreslå løsninger til en underjordisk forbindelse til biblioteket. Denne skal brukes til transport av kunstverk, og kanskje også som utstillingslokaler. Aukland ønsker ingen glassovergang, ettersom han ser det som viktig å bevare renessansepreget i gatenettet. Derfor skal også nedkjøringsrampen til biblioteket fjernes.

Den utvendige fasaden til Katedralskolen og Latinskolen er fredet, men det indre gårdsrommet står arkitektene fritt til å foreslå endringer for.

Sørlandets Kunstnersenter har fått foreløpig plassering i Katedralskolen, men vil på sikt trolig flytte over i vaktmesterboligen.

Opprinnelig hadde kommunen planer om en begrenset parallellkonkurranse med 3-4 deltakere. Men etter råd fra Agder Arkitektforening har de nå valgt å invitere samtlige arkitekter på Agder til å delta. Av kapasitetsgrunner var det umulig for kommunen å ha en åpen landskonkurranse.

Aukland regner med at juryen bare vil trenge ca. tre uker på sin juryering; hvilket betyr at avgjørelsen om hvilken løsning som blir valgt, faller allerede i mars.

Konkurransen er for øvrig anonym. Arbeider leveres inn påført et hemmelig stikkord. Brudd på anonymiteten vil føre til at firmaer blir utelukket fra konkurransen.

Til sammen er det satt av 70.000 kroner til premiering av de tre beste forslagene, med 40.000 til den som blir valgt.

Det forutsettes at det firmaet som vinner konkurransen også skal bli engasjert til videre prosjektering. Men hvis vinnerkandidaten ikke har nok erfaring eller kapasitet, kan kommunen pålegge firmaet å samarbeide med andre.

Juryen består av:

Kitty Hermansen, leder av kulturstyret, Gerd Buckner, leder av kunstutvalget, Edvard Brevig, kulturdirektør, Ernst Aukland, byarkitekt, Ragnhild Aastorp, leder av kommunens byggeutvalg, Helge Schjeldrup, representant for arkitektforeningen og Gunnar Stavrum fra Christiansands Billedgalleri.

Da en komite nedsatt av Norske Kunst- og Kulturhistoriske Museer (NKKM) i 1987 utredet kunstmuseenes fremtidige virksomhet i Norge, sett i en nasjonal sammenheng, konkluderte den med at kunstsamlingen i Kristiansand burde utbygges til landsdelsmuseum med ansvar for de to Agderfylkene. De anbefalte å etablere landsdelsmuseer som bygger på allerede eksisterende samlinger, som allerede har en viss kvalitet, som arbeider med støtte i sitt lokale miljø og hvor en utbygging til en forsvarlig standard vil skape kraftsentra av betydning for hele den landsdel som vil ligge under deres arbeidsområde.

I Kristiansand kan vi i 1988 se et positivt signal blant målene i kommunens forslag til Handlingsprogram for 1989-1992, nemlig: Etablering av landsdelsgalleri, med økt støtte til Christianssands Billedgalleri/Kunstforening som første fase.

Christianssands Billedgalleri var det avgjørende momentet for hele den videre prosessen mot et museum. Kunstforeningens langvarige, kontinuerlige virksomhet og engasjement, der innkjøp og gaver sto helt sentralt i tillegg til formidlingen, ble selvsagt uvurderlig for etableringen av knutepunktinstitusjonen som skulle komme. Bortimot 900 verk fra norsk kunsthistorie kunne de bringe inn som basis for et museum.

I Stortingsmeldingen Kultur i tiden, ferdigskrevet i 1992, ble seks regionale samlinger definert som fremtidige knutepunktmuseer. Takket være Christiansands Billedgalleris samling, var Kristiansand med i denne avgjørende nasjonale satsingen.

Plasseringen av et helt nytt landsdelsgalleri på Sørlandet medførte imidlertid, som i mange andre lokaliseringsavgjørelser, en langvarig og intens debatt.

Et eget fylkesgalleri for Aust-Agder var lansert, men skulle dette ligge i Arendal eller Risør? I et oppslag mars 1992 i Agderposten presenteres Risørs galleriplaner til 10 millioner i den eksisterende Risør Kunstpark.

Leonard Richard var blant de som kom tydelig på banen og gjør noen uker senere rede for sitt syn i en artikkel med argumenter for kunstgalleri på Langsæ i Arendal.

I konglomeratet av alternativer for lokalisering, form og innhold, samtidskunst contra kunsthistorien, billedkunst contra kunsthåndverk, Arendal contra Risør , Aust-Agder contra Vest-Agder og Kristiansand, tok jeg initiativ til å lage et kunstformidlingsprosjekt med representanter for billedkunstnernes og kunsthåndverkernes fagorganisasjoner, for Christiansands Billedgalleri og Risør Kunstforening, for politikere fra begge fylkeskommunene. Det skulle vare i vel to år, og kartlegge ressursene på kunstfeltet: lokaler, samlinger, utdanning o.l. pluss utrede og utprøve formidling av kunst og kunsthåndverk med særlig vekt på barn og unge.

Det nasjonale magasinet Kulturnytt omtaler prosjektet i et flere siders oppslag om Kristiansand i 1992 og opplyser bla.: «Det skal nå ansettes en prosjektleder ----«
Og Fædrelandsvennen sier at prosjektet vil være til stor nytte når man skal bygge opp permanente formidlingssentraler og museer for kunst i landsdelen.

Mitt underliggende håp var også at det gjennom prosjektet kunne bli en konstruktiv dialog og en helhetlig forståelse for betydningen av et samlet, livskraftig kunstmuseum.
Fylkesgallerietableringen i Aust-Agder ble satt på vent, og reaksjonene uteble ikke.
Debatten fortsatte i dagene fremover med flere kraftige reaksjoner.
Og hva sa kunstnerne?
Kunstnernes egne organisasjoner innkalte til et møte 28. aprilOg konklusjonen som ble trukket av lederen i Arendal kunstforening etter møtet var:
«La Kristiansand få et ----«

Mai 88

Fireårsplan for kultursektoren i Kristiansand:

Landsdelsgalleri og teater

Av GUNVALD OPSTAD

Kristiansand kommune har inntil nylig ikke hatt noen sentral kulturadministrasjon, og etter manges mening er det en svakhet at kommunen ikke har noen samlet kulturplan, en samordning av kulturaktivitetene, skriver kultur- og skolerådmann Edvard Brøvig i sitt forslag til handlingsprogram for kultur- og fritidssektoren for årene 1989–1992.

Handlingsprogrammet omfatter alt fra kirkegårder til idrettsanlegg, men på det tradisjonelle kulturområdet foreslår rådmannen følgende hovedaktsinger i perioden:

- ☐ Kristiansand Museum som et nasjonalt museum. Siste byggetrinn påbegynnes i perioden.
- ☐ Videre oppbygging av Kristiansand Symfoniorkester, med økt støtte til Kirkefestspillene.
- ☐ Etablering av Agder Teater som et fast teater for regionen, og opprusting av Kristiansand Teater.
- ☐ Etablering av landsdelsgalleri, med økt støtte til Christiansands Billedgalleri/Kunstforening som første fase.
- ☐ Arbeide for en nordisk filmfestival i Kristiansand, og for andre nasjonale og internasjonale kulturarrangementer.

Mindre til kultur

Handlingsprogrammet er et omfattende dokument på 143 sider, og har vært komplisert å utarbeide, fordi kulturetatssjefen som andre sjefer er blitt bedt om å reduisere driftsrammene med 10 prosent. Det vil helt sikkert få konsekvenser for byens befolkning, skriver Brøvig. Samlet utgjorde driftsutgiftene vel 76 millioner kroner i 1987. Kulturens andel av de samlede kommunale driftsutgifter har gått ned fra 10.6 prosent i 1980 til 8.3 prosent i 1988. Det er ansatt 270 personer i kultur- og fritidssektoren, men noen har deltidsarbeid, slik at bemanningen samlet tilsvarer 200 årsverk.

Det meste av kulturaktivitetene i byen foregår gjennom frivillige organisasjoner, men det finnes underlig nok i dag ingen oversikt over hvor mange organisasjoner som finnes og hvor stort budsjett de har. Rådmannen anslår foreningsfloraen til 87 idrettslag, 95 bedriftsidrettslag, 320 barne- og ungdomsorganisasjoner, 80 kor, 12 orkestre og korps, 5 amatørteatre og 50 humanitære og idealistiske organisasjoner. Idrettsorganisasjonene alene har 24.000 medlemmer.

Kommunen skal heller ikke i fremtiden dirigere, men samordne byens kulturaktiviteter i samarbeid med byens kultur- og fritidsorganisasjoner, understreker rådmannen, som i handlingsprogrammet deler satsningene i tiltak for de forskjellige bydeler og sentrale tiltak som skal gjøre Kristiansand til en attraktiv kulturby for egne innbyggere og tilreisende.

Bydelstiltak

Og så setter han opp følgende målsetting for perioden for de ulike bydeler:

- ☐ Se til at hver bydel har sitt bydelshus, enten kommunalt eller ved å gi kommunal støtte til eksisterende bydeshus/grendehus. I tilknytning til bydelshusene bør det være en administrasjon som skal ha som oppgave å skape kultur- og fritidsaktivitet gjennom samarbeid med organisasjoner og enkeltpersoner i lokalmiljøet.
- ☐ Opprette ny bibliotekfilial på byens østkant.
- ☐ Sørge for rimelig dekning av bydelene med hensyn til kirkebygg/menighetshus, om nødvendig justering av menighetsgrensene.
- ☐ Sørge for at alle bydeler får dekket visse grunnleggende behov for idrettsanlegg. Støtte opp om private initiativ for å få realisert nye idrettshaller til bydeler som ikke har slike fra før.
- ☐ I nye bydeler bør det planlegges slik at en beholder aktivitetsareal for befolkningen, noe som ren natur og noe opparbeidet for lek. Det er riktig å bevare «grønt-korridorene» med tilknytning til større friområder.
- ☐ Gi støtte til velorganisasjoner og oppmuntre til etablering av slike organisasjoner i boområder hvor slike ikke eksisterer.

Sentrale tiltak

Av sentrale tiltak foreslår han at kommunen prioriterer disse:

- ☐ Sikring av areal til kirkegård i Vågsbygd. Ferdigstillelse av krematoriet.
- ☐ Styrking av service-funksjonene på hovedbiblioteket ved at det innføres datateknologi.
- ☐ Samarbeide med stat og fylkeskommunen om å få et fast teater og landsdelsgalleri.
- ☐ Samarbeide med næringslivet om å få kongresshall til Møleritomta.
- ☐ Sørge for plass til Agder Musikkonservatorium og Kristiansand Musikkskole i et gamle katedralskolebygget. Styrke Symfoniorkesteret.
- ☐ Kulturell amatørvirksomhet bør knyttes til et kulturhus tilrettelagt for organisasjonsvirksomheten i sentrum. Dette bør i form og innhold kunne brukes til ulike kulturtilbud.
- ☐ Fullføring av Kristiansand Museum slik at det kan få status som nasjonalt museum». Arbeide for å få kanonmuseum til Møvig, skole- og forsvarsmuseum.
- ☐ Lage en samlet plan for bevaring av eldre bebyggelse i Kvadraturen i samarbeid med byarkitekten.
- ☐ Følge opp den foreliggende kystkulturplan for strekningen fra Bragdøya til Møvig. Omfatter bl.a. Ballbusene og Thauwlers hus på Bragdøya, Bredalsholmen som rekreasjonsområde og Fredrikksholm festning.
- ☐ Opprustning av Kvadraturen.
  a) Fortsette utbygging av grøntanlegg og offentlige plasser (Østerhavnen, Torvområdet og Wergelandsparken). b) Gi tilbud til barnefamilier og eldre (aktivitetskafé, lekeplasser, flere aktivitetstilbud for eldre). c) Skape aktivitet på kveldstid.
- ☐ Legge forholdene til rette for at byen skal få et eller to riksanlegg for idrett i tillegg til de to vi har. Samarbeide med fylket om å bygge et svømmeanlegg for funksjonshemmede. Samarbeide med næringslivet om større idrettsanlegg i den grad det er mulig ut fra hensyn til arealbruk og økonomi (innenders fotballhall, fotballbaner til bruk ved treningsleirer).
- ☐ Byens særpreg er den nære tilknytningen til sjø og skjærgård. Dette bør utnyttes i turistøyemed ved at byens «ansikt» mot sjøen gis et tillalende utseende og legges til rette for bruk. Videre bør enkelte deler av skjærgården settes i stand til å tåle intensiv bruk, mens andre deler bare utstyres med

Grunnstammen til det fremtidige landsdelsgalleri – som for øvrig nå stilles ut i Christiannsands Kunstforening.

...det nødvendigste (bruvser

...ett Ri-
...abatt
...rings-
...med
...ert hå-
...reven-

...ange
...mar-
...g Nil-
...ings-
...g har til-
...en med
...n Risør.
...neste
...at-Agder
...r gikk
...arbeid.
...mpetan-
...aust-Ag-
...bruke,
...sette
...t til.
...enighet
...fornuftig
...i, vink-
...Vi må
...knute-
...Agder
...i bilde-
...en og
...amar-
...stitusjo-

...tgangs-
...al. Han
...klok,
...re for-
...r. Sørø-
...att er
...d fylkes-
...Bo-
...sø og
...ermere
...m Aren-
...et i
...rsda-
...I Bo-
...illingen

...med utvalgte bilder fra Christiansand Kunstforening vil bli vist. Hittil har ca. 1400 mennesker besøkt utstillingen som varer til 26.februar.

I Aust-Agder skal denne saken behandles i fylkesutvalget 7. mars og i fylkestinget 28.mars, og det er grunn til å tro at resultatet blir som i kulturutvalget. Kristiansand kommune

...skal behandle saken i bystyret 29.mars og Vest-Agder fylkeskommune har sluttbehandlingen i fylkestinget i slutten av april. Begge steder vil det bli innstilt på en samlet løsning i Kristiansand. Fylkesrådmannen i Aust-Agder har vært i kontakt med sine kolleger i Vest-Agder for å prøve å komme til enighet om en delt løsning, men har ikke lykkes. Fylkesrådmannen vurderer det slik at det vil være både faglig tilrådelig og i tråd med stortingskomiteens intensjoner å legge kunnthåndverksavdelingen til Risør.

– For samarbeidet på Agder ville dette vært en stor seier For Kristiansand og Vest-Agder vil det være et helt marginalt «ofre», samtidig som det vil kunne ...utvikling av kunsthåndverks- og kunstmiljøet i Risør. Knutepunktinstitusjonen vil også ved en slik deling få større oppslutning i hele Aust-Agder, skriver fylkesrådmannen, som viser til hvilken positiv virkning det har hatt at Agder Teater har delt sin virksomhet mellom Kristiansand og Grimstad.

Vest-Agder går videre alene?

KRISTIANSAND: Det er ingenting som tyder på at Vest-Agder vil endre planene om et Sørlandets Kunstmuseum der både billedkunst og kusnthåndverk lokaliseres til Kristiansand. Dermed går det trolig mot fullt brudd i samarbeidsbrestrebelsene om denne store kultursaken i landsdelen.

Både formannen i Hovedutvalget for kultur i Vest-Agder, Ivar Heier, og konstituert kulturdirektør i Kristiansand Dagny Anker Gevelt, sier til Fædrelandsvennen at de fortsatt går inn for flertallsinnstillingen fra Kunstformidlingsprosjektets styre. Denne innebærer at både billedkunst og kunsthåndverk i den nye knutepunktinstitusjonen, Sørlandets Kunstmuseum, den gamle Katedralskolen i Kristiansand.

Dagny Anker Gevelt beklager et eventuelt brudd i samarbeidet med Aust-Agder. Hun håper i det lengste at den videre politiske behandling i de to fylkene vil føre til at landsdelen kan samarbeide om en så viktig sak. Hun henviser ogsså til vedtak i Aust-Agder-kommunen Valle som av hensyn til den faglige kvaliteten og de knappe ressursene går inn for å samle institusjonen i Kristiansand.

Formannen i Hovedutvalget for kultur og utdanning i Vest-Agder, Ivar Heier, karakteserer Aust-Agders holdning i saken som tragisk. Personlig vil han på møtet 28. februar gå inn for at Vest-Agder fortsetter arbeidet med Sørlandets Kunstmuseum på egen hånd. Han karakteriserer Aust-Agders holdning som mer distriktspolitisk enn faglig begrunnet og mener dessuten at en oppsplitting av institusjonen vil være til stor skade for hele prosjektet.

Både Heier og Gevelt regner med at staten opprettholder sine økonomiske løfter til knutepunktinstitusjonen i Kristiansand selv om Aust-Agder skulle velge å trekke seg fra samarbeidet og opprette sitt eget fylkesgalleri. Forutsetningen i Kulturmeldingen var et samarbeid med Risør om kunsthåndverksdelen og det vil bli etablert selv om Aust-Agder fylke ikke blir med.

Dagny Anker Gevelt regner med at et styre for Sørlandets Kunstmuseum kan bli opprettet før sommerferien dersom den videre politiske behandling i Kristiansand kommune og Vest-Agder fylkeskommune følger de innstillinger som de respektuve kulturetater har lagt frem. Og forøvrig er der ikke noe som tyder på noe annet.

Uansett Sørlandets Kunstmuseum vil det i nær fremtid bli opprettet en stilling som utstillingskoordinator i Kristiansand.

Dette er en prøveordning som finansieres av Riksutstilling og fylkeskommunen og formålet er en styrking av formidlingen av billedkunst og kusnthåndverk i samarbeid mellom Riksutstillinger og fylkeskommunene. Kristiansand er tilbudt en av de fire koordinatorstillingene som Kulturdepartementet nå har kommet med tilbud om.

Både kulturstyreformann i Vest-Agder, Ivar Heier, og konstituert kulturdirektør i Kristiansand, Dagny Anker Gevelt, vil fortsatt ha Sørlandets Kunstmuseum i Kristiansand.

Sørlandets Kunstnersenter:

La ikke Risør få kunsthåndverket!

KRISTIANSAND: «Planen snakker om et samarbeid, men legger opp til en oppsplitting hvor Risør skal ta seg av kunsthåndverkdelen. Dette er vi sterkt uenige i,» fastslår Sørlandets Kunstnersenters styre i en sterk høringsuttalelse om Christiansands Billedgalleris plan for hvordan det vil bygge opp knutepunktinstitusjonen for kunst i landsdelen. Uttalelsen vil garantert ikke vekke glede i Risør. Men så sitter det heller ikke en eneste austegd i styret for Kunstnersentret!

Av GUNVALD OPSTAD

«Vi mener at det sannsynlige resultatet av denne modellen er at delingen fører til at kunsthåndverket forvises til en kummerlig tilværelse i regionens utkant, uten reelle muligheter til å oppfylle nasjonalplanens intensjon om en likestilling. Kristiansand på sin side vil få et billedgalleri etter vanlig bymuseums mønster, og begge vil være for svake til å gå ut med noen tyngde. Deling fører bare de som ikke ønsker at kunsthåndverk skal inn i institusjonen i Kristiansand,» heter det i uttalelsen fra Sørlandets Kunstnersenter, som representerer kunstnerne og kunsthåndverkerne i begge Agder-fylker.

Så kulturutvalgene i de to Agder-fylker skal ikke få det helt enkelt når de skal drefte knutepunktinstitusjonen på et fellesmøte i Mandal senere i uken.

Sørlandets Kunstnersenter mener innledningsvis at en knutepunktinstusjon vil være en milepæl i arbeidet for å gi kunsthåndverket og billedkunsten et sårt tiltrengt løft i regionen. Sentret går sterkt inn for at man skal sidestille bildekunsten og kunsthåndverket, og understreker hvor viktig det er at institusjonen må bli bemannet med kvalifiserte folk, og at man kan få bygget opp et sterkt fagmiljø i regionen.

«Det er også viktig å minne om at kompetanse av formidling av kunsthåndverk ikke bare er lokalisert til Risør, eller billedkunst til Kristiansand. Kunsthåndverkere og billedkunstnere med stor tyngde er plasert i hele Agder,» heter det i rapporten, som er ført i pennen av styreleder Johan Otto Weisser fra Kristiansand.

Unngå pulverisering

Det er viktig å planlegge driften slik at man får størst mulig avkastning av de midlene som skytes inn i en knutepunktinstitusjon. «Det virker derfor bortkastet med en dobbel administrasjon som etter planen skal drive en virksomhet som overlapper hverandre,» skriver Sørlandets kunstnersenter. «Delingsmodellen er bare en tilsynelatende desentralisering, som er motivert ut fra fylkesgrenser og ikke fag. Desentralisering må ikke forveksles med pulverisering.»

Kunstnersentret kritiserer at planen bare dekker Kristiansand og Risør, og ikke tar hensyn til alle de andre viktige tingene som skjer i regionen – for eksempel satsingen på barnekultur og nye utstillingslokaler i Arendal, og Drift-prosjektene på Lista.

Tanken bak delingsmodellen viser en antikvert holdning til forholdet mellom bildekunst og kunsthåndverk, mener Sørlandets Kunstnersenter, som er uenig i at knutepunktinstitusjonen definerer bort alt som ikke er «maleri og papirkunst». Med en slik definisjonen er institusjonen allerede i utakt med den kunsten den får ansvar for å formidle. Ambisjonene må være høyere enn som så, mener Kunstnersenteret.

Av nasjonal betydning

Senteret advarer mot å utpopsjonere virksomheten i biter til interesserte ut fra snevre distriktsinteresser. Saken er altfor viktig for hele Agder til at vi kan være tilfreds med en løsning hvor hovedargumentene er kortsiktige fordelingsprinsipper, mener senteret, og sier at vi nå kan få en institusjon av nasjonal betydning, den første ved siden som tar et helhetlig ansvar for kunstbegrepet. Det vil både kunsthåndverket og bildekunsten profitere på, mener Sørlandets Kunstnersenter. Og dette vil tjene både fylkene, kommunene og publikum.

Styret består av maleren Johan Otto Weisser, Kristiansand, og tekstilkunstnerne Kjell Mardon Gunvaldsen, Kristiansand, Karen Red, Kristiansand, og Eli Wendelbo, Lindesnes. De to politisk oppnevnte styremedlemmene fra Agder-fylkene deltok ikke i diskusjonen eller avstemningen om høringsuttalelsen.

Vil ikke være alibi

– Det ligger en forventning i at vi skal godta det politiske spillet, men faget er så viktig at det har vi ikke råd til, sier styrelederen Johan Otto Weisser i en kommentar til Fædrelandsvennen.

– Vi kan sammenlikne disse planene med sykehusplanene for Agder, eller med rapporten om Agder Teater som forteller om enorme svev og voldsomme ting, som det ikke var muligheter for å få følge opp. Etter denne høringsuttalelsen skal politikerne i alle fall ikke kunne bruke oss som alibi hvis de velger en politisk løsning, sier bantiansand.

– I Risør vil kunsthåndverket forvises til en kummerlig tilværelse i regionens utkant, sier styreleder Johan Otto Weisser i Sørlandets Kunstnersenter, som går sterkt inn for at Christiansands Billed-

– I Risør vil kunsthåndverket forvises til en kummerlig tilværelse i regionens utkant, sier styreleder Johan Otto Weisser i Sørlandets Kunstnersenter, som går sterkt inn for at Christiansands Billedgalleri formidler også denne del av kunsten.

Men kunsthåndverkerne unngår stedsvalget

KRISTIANSAND: I motsetning til Sørlandets Kunstnersenter tør ikke Norske kunsthåndverkere Agder ta stilling til hvor kunsthåndverket bør plasseres i den fremtidige knutepunktinstitusjon for kunst på Agder. Dette lyder som en selvmotsigelse, siden Sørlandets Kunstnersenter så klart går inn for å legge kunsthåndverket til Christiansands Billedgalleri. Det er nemlig de samme kunsthåndverkerne som driver Sørlandets Kunstnersenter også – sammen med billedkunstnerne!

Av GUNVALD OPSTAD

I sin høringsuttalelse om knutepunktinstitusjonen for kunst på Agder, innskrenker Norske kunsthåndverkere Agder seg til å forlange minst en faglig stilling for kunsthåndverk når institusjonen etableres. Dette må gå fram når sørlendingene legger fram sin søknad om statsmidler for 1995, mener Norske kunsthåndverkere Agder.

Foreningen synes ikke at planutkastet legger opp til en tilfredsstillende formidling av kunst på regionalt nivå. «Det virker som at man har fraskrevet seg ansvaret for kunsthåndverk og ikke inkludert det hverken faglig eller økonomisk,» skriver kunsthåndverkerne i sin høringsuttalelse.

Det er i dag 44 organiserte yrkesaktive kunsthåndverkere på Agder, og NK-Agder bruker det meste av sin uttalelse til å fortelle om hvilke fortrinnlige egenskaper medlemmene har. De er «profesjonelle kunstnere med et høyt krav om kvalitet på sine arbeider». Mange av dem «er blant landets fremste utøvere i faget». Foreningen har også medlemmer «som har oppnådd internasjonal anerkjenneslse», de har «levert betydelige og viktige bidrag til utsmykking av offentlige bygg», de «har vært aktive utstillere», og flere av dem har «spesialkompetanse innen galleri-virksomhet, seminarer, marked, museumsformidling, utstillingsarkitektur, workshops, undervisning på høyskolenivå» osv.

«Grenselandet mellom hva som er kunsthåndverk og hva som er billedkunst er ofte utydelig, og erfaringene er gode i regionen på at samarbeid er fruktbart både for faglig utvikling og for å bruke ressursene best mulig. Et godt eksempel på dette er Sørlandets Kunstnersenter, hvor kunsthåndverkere og bil-

Høsten 1992 har Fædrelandsvennen et visjonært oppslag om Kvartal 20 i Kristiansand med overskriften:
«Blir dette Kristiansands nye kunstkvartal?

Vi gjør et hopp til 1994
Det er fremdeles uenighet blant sentrale aktører i denne prosessen. Andre helgen i januar var kunsthåndverkerne samlet i Kristiansand for å drøfte den fremtidige formidling av kunsthåndverk på Agder. Overskriften er «Kunsthåndverkerne krever å bli tatt på alvor»
Få dager etter presenterer avisa utredningen til Christiansands Billedgalleri med konklusjon under overskriften: Et fullverdig museum.
Så kommer Sørlandets Kunstnersenter på banen med tydelig tale fra styreleder Johan Otto Weisser:
Og til slutt er det politikernes tur. Vi er ved begynnelsen av 1995, kunstformidlingsprosjektet har levert sin anbefaling, ikke enstemmig.

Aust-Agder planlegger sitt eget fylkesgalleri.
«Kulturutvalget i Aust-Agder vil ha avdeling for kunsthåndverk ----«
«Et enstemmig hovedutvalg ----«
«Kristiansand kommune skal behandle saken ----«
Vest-Agder går videre alene? Spør Fædrelandsvennen.
«Det er ingenting som tyder på -----«
«Uansett Sørlandets Kunstmuseum vil det ----«

Kunstnerne er igjen på banen.
I et opprop undertegnet Ellinor Hedemann, Ronald Jakobsen, -----
står det: «Vi støtter flertallsinnstillingen -----
Det endelige resultatet kjenner vi.

Fem år senere, 5. februar 2000, var det offisiell åpning av museumsbygget slik vi kjenner det i dag, med Kjell Nupens store utstilling. Så det er faktisk også et jubileum for de fysiske rammene til museets mange oppgaver..

Etter denne komplekse historien med en lykkelig slutt, kan vi virkelig gjenta:
dette er en festdag!
Og vi fikk som Ole Brumm både melk og honning, Bomullsfabrikken i Arendal og Risør Kunstpark er viktige aktører på landsdelens kunstscene.

Jeg sa da vi planla Kilden teater og konserthus noen år senere at folk ville snakke om før og etter Kilden når den sto ferdig. Jeg kan trygt si her i dag at Sørlandets Kunstmuseum ble et tidsskille i 1995, vi kan absolutt snakke om før og etter kunstmuseets fødsel..

Sørlandets Kunstmuseum har oppfylt visjonene og forhåpningene vi hadde for denne nye knutepunktinstitusjonen, den synliggjør regionens kunst, den løfter kunstfeltet på Sørlandet, den er blitt en tydelig del av Norges kunstarena. Museet jobber med stor profesjonalitet, det eksponerer helhet, sammenhenger, grenseoverskridelser, nyskaping. Perspektivet er både regionalt, nasjonalt og internasjonalt, både historien, nåtid og fremtid..

Jubileumsutstillingen kan vi oppleve her og nå, spennende og solid, den gir viktige signaler for fremtiden, den presenterer et mangfold av kunstuttrykk som engasjerer og inspirerer, skapt av kunstnere med tilhørighet til landsdelen, - heldigvis skal den være tilgjengelig i flere måneder fremover og oppleves av mange fra inn- og utland.

Det er med stolthet og glede vi kan si: Gratulerer!

EYES WIDE OPEN - TANKER OM FOTOGRAFIET

TEKST: IRENE IKDAL

For en tid tilbake mottok jeg et oppdrag fra Faktor-X redaktøren Johan Otto Weisser. Ordlyden til oppdraget var omtrent slik: "Har du lyst til å skrive om et fotografi fra samlingen til Sørlandets Kunstmuseum?" Den gang fremstod spørsmålet som lett og åpent, og jeg svarte umiddelbart ja. Likevel var oppgaven ikke så enkel. Kunstmuseet har en rikholdig fotosamling av ulike uttrykksformer og tematikk, men valget falt omsider på fotoserien Psychasthenia 10 (2001) av Knut Åsdam (f. 1968). Psychasthenia 10 ble vist på utstillingen "Norsk samtidsfotografi – verk fra samlingen" våren 2015. Jeg gjør oppmerksom på at Psychasthenia 10 ikke tilhører kunstmuseet. Fotografiene er langtidsdeponert av eieren Sparebankstiftelsen DNB Nor.

Tankene mine begynte å kretse omkring mine intensjoner. Hvorfor kom Psychasthenia 10 i søkelyset? Det er neppe tilfeldig. Det visuelle møtet med Åsdams fotografier vekket gode minner. Jeg så Psychashtenia 10 for første gang for nesten 15 år siden på Museet for samtidskunst. Jeg jobbet der som omviser mellom årene 1996-2003 mens jeg studerte kunsthistorie på Universitet i Oslo. Under skriveprosessen begynte jeg å undersøke hvordan personlige erfaringer og observasjoner var avgjørende ved valg av nettopp disse fotografiene. Denne tankegangen vil bli belyst gjennom teoriene til Roland Barthes.

Knut Åsdam er kjent for sine fotografier, installasjoner og videoer som omhandler kjønn, makt og identitet. Tittelen Psychastenia er knyttet til hans interesse for psykologi som avdekker forholdet mellom individet og dets omgivelser i moderne storbyer. Fotografiene fremviser høyblokker som er vanlig å se i enhver metropol. Høyblokkene er fotografert i nattens mørke hvor lyskildene kommer fra enkelte vinduer og gatelamper. Den gjengse oppfatningen er at det fotografiske bildet er et produkt som fremstiller møtet mellom fotografen og "virkeligheten". Det er derfor forunderlig hvordan fotografiene utøver en indre motstand mot en sviktende objektivitet. Høyblokkenes konturer synes å forsvinne i mørket. Mørkets sterke tilstedeværelse og den kunstige belysningen gjør at fotografiene oppleves som gåtefull, obskur, mystisk eller forførende. I kunsthistorisk sammenheng kommer begrepet psychasthenia fra essayet "Mimicry and Legendary Psychasthenia" (1935) av surrealisten Roger Caillois. Han refererer til biologien om enkelte insekters evne til å kamuflere seg ved å etterligne sine omgivelser. I Åsdams fotografier er skillet mellom subjekt og arkitektur uklart og tvetydig. Individet står i relasjon til de urbane omgivelsene der grensene glir over i hverandre.

Psychasthenia 10, 2001. Knut Åsdam

Det gir en visuell effekt som frembringer et filmatisk og tilslørende uttrykk.
Ifølge Roland Barthes betrakter vi fotografiet tilnærmet slik vi ser et landskap gjennom et vindu. Han hevder i det klassiske essayet "Det Lyse rommet" (1980), at fotografiet er det transparente medium. Mens et maleri, en skulptur eller en tegning alltid vil være til stede som fysiske gjenstander, ser vi ikke fotografiet på samme måte. I motsetning til andre kunstformer kan det avbildede objektet aldri bli separert fra bildet. Fotografiet vil alltid være tilknyttet sin egen referent. Et fotografi er i realiteten et bilde der tiden står stille og uttrykker "det som var" kun én gang, men vi er samtidig i stand til å reprodusere dette bildet i det uendelige. Fotografiet er med andre ord minner om fortiden som innehar en fascinerende kapasitet til stadig å være i bevegelse.
Jeg oppdaget, selv i dagslys, at mine egne omgivelser har motivmessige fellestrekk med Åsdams fotografier. Fra mitt stuevindu på Lund, har jeg utsikt rett mot den såkalte Stjerneblokka. Den dominerende fasaden på høyblokken, og grøntområde med trær i forgrunnen, ser jeg hver eneste dag. Synet av Stjerneblokka medvirker til at Psychasthenia 10 fanger min interesse. Mine opplevelser av Åsdams fotografier er knyttet til mitt eget ståsted. Det er i blikkets utgangspunkt at Barthes anvender begrepene punktum og studium. Bildets studium beskriver den mer generelle og analytiske holdningen i hvordan å betrakte fotografier. Åsdams fotografier viser arkitektur i mørke omgivelser, men dersom jeg blir berørt av noe i fotografiet, vil fotografiene ikke lenger være hva som helst. I det utvalgte fotografiet (image 14) fra serien Psychasthenia 10, blir blikket mitt uvilkårlig ledet mot lyset i vinduene og gatelampen som skinner som en lysende stjerne. Det er nemlig tilfeldighetene i Åsdams fotografier som treffer meg. Bildets punktum er de spesifikke detaljene i fotografiet. Fotografiets egenskaper åpner opp for detaljer som er avhengig av personlige observasjoner. Det er i denne erfaringen at Barthes hevder er fotografiets essensielle kjennetegn. Han mener at våre opplevelser av bilder har en sammenheng med vår egen virkelighet. En slik praksis er veldig ulik de narsissistiske selfie-bildene hvor kameralinsen vender mot seg selv i et strategisk forsøk på å fange det umiddelbare, kommersielle selvportrettet. Selfies blir ofte oppfattet som kjedelige og tanketomme nettopp fordi disse undertrykker individualiteten. Til spørsmålet om hvorfor jeg valgte å skrive om Åsdams fotografier, vil svaret være at fotografiene har en forbindelse til omgivelsene i mitt virkelige liv. Fotografiet av Stjerneblokka har ingen intensjoner om å berøre noen. Den store forskjellen mellom disse bildene er at Psychasthenia 10 er et kunstverk!

Stjerneblokka på Lund, 2015. Irene Ikdal.

Erlend Helling-Larsen Broderi på papir

REDAKSJONENS SJEKKLISTE

- [x] Kvalitetsorientert
- [ ] Bredde
- [ ] Inkluderende
- [ ] Sjangeroverskridende
- [ ] Modig
- [ ] Uforutsigbart
- [ ] Spennende
- [ ] Utfordrende
- [x] Uhøytidelig
- [ ] Subversivt
- [ ] Empatisk
- [ ] Rettferdig
- [ ] Demokratisk
- [ ] Sært
- [x] Undergrunn
- [ ] Radikalt
- [ ] Innovativt
- [x] Skape synergi
- [ ] Inkluderende
- [ ] Nepotistisk
- [ ] Uberegnelig
- [ ] Offensivt
- [x] Forankret

JUBILEUMSUTSTILLING

/ Sørlandets Kunstmuseum 20 år

> 18. juni 2015--17. januar 2016

Frank Brunner • Espen Dietrichson • Kristin Evensen • Jan Freuchen • Eirik Gjedrem • Marte Gunnufsen • Elisabeth Haarr • Sidsel Hanum • Erlend Helling-Larsen • Thomas Hestvold • Preben Holst • Gunnhilde Høyer • Elin Igland • Tom Lid • Marianne Lund • Hans Otto Minge • Lars Morell • Ann Cathrin November Høibo • Trond Nicholas Perry & Agata Sander • Erik Pirolt • Barbro Raen Thomassen • Mirjam Raen Thomassen • Inger Johanne Rasmussen • Leonard Rickhard • Marit Roland • Lise Schønberg • Signe Solberg • Marthe Elise Stramrud • Hedvig Winge • Tori Wrånes • Lasse Årikstad • Øystein Aasan

MARK BOULOS

/ All That Is Solid Melts into Air

> 10. september--15. november 2015

Mark Boulos, All That Is Solid Melts into Air, 2008 (installasjonsfoto). © Mark Boulos

SKMU

SØRLANDETS KUNSTMUSEUM

20 ÅR 1995 2015

SPAREBANKEN SØR

SKIPPERGATA 24B, KRISTIANSAND • +47 38 07 49 00 • SKMU.NO • FACEBOOK • TWITTER • INSTAGRAM

Vi ♡ kunst- og kulturlivet i Kristiansand

Vi er eksperter i kommunikasjon på papir!
Snakk med oss - vi hjelper deg med kreative kvalitetsløsninger
når du har behov for invitasjoner, plakater eller kataloger.

Vi hjelper med både design og produksjon,
eller bare produksjon hvis du lager filene selv.

Velkommen til oss!

Bjorvand & co

Vestre Strandgate 26 (inngang Skippergata)
Tel. 900 77 105 / 922 67 616
post@bjorvandco.no